

Miha Šimac

DOI: 10.2478/cmc-2025-0019

UVODNIK

SODOBNA DUHOVNA OSKRBA V OBOROŽENIH SILAH

Uvod V času spremenjenih geopolitičnih razmer se evropski varnostni prostor ponovno srečuje z vprašanjem dviga obrambnih sposobnosti, povečanja vojaških kontingentov in celo s premislekom o vnovični uvedbi naborniškega sistema. Veliko držav poudarja, da je močna vojska najpomembnejši odvrtačni dejavnik in varnostni ščit. To je stališče, ki ga kot doktrinarno izhodišče jasno izpostavlja tudi Severnoatlantsko zavezništvo (Ristevska, 2024). Toda v Natu postaja vse očitnejše, da vojaška moč ni le funkcija orožja, številčnosti in logistike, temveč zahteva stanje notranje moralne in duhovne vzdržljivosti, ki jo lahko zagotovi le celostna podpora vojakom, tudi na duhovni in etični ravni. Tega se zavedajo tudi v Slovenski vojski, v kateri od leta 2000 deluje Vojaški vikariat.

V tem okviru se uveljavljajo urejene oblike vojaške duhovne oskrbe, saj sodobne, tudi najbolj tehnološko razvite vojske prepoznavajo, da sta moralna odpornost in duhovna stabilnost vojakov pomemben del obrambne sposobnosti. Ni naključje, da je vojaška duhovna oskrba prisotna skoraj vse od trenutka, ko lahko zgodovinsko govorimo o organizirani vojski. Zgodovina oboroženih sil je tudi zgodovina duhovne spremljave vojakov, kar danes posredno priznavajo tudi ženevske konvencije, ko vojaške duhovnike in sanitetno osebje opredeljujejo kot nebojujoče osebe (*non-combatants*), ki imajo poseben status zaščite (Kocjančič, 2021a; Kocjančič, 2021b; Primc, 2025; Liuski in Ubani, 2020; Bartles-Smith, 2025).

Če želimo razumeti, zakaj vojske tudi danes ohranjajo sistem duhovne oskrbe, je dobro na kratko pogledati njen zgodovinski razvoj – od prvih stalnih vojsk v Mezopotamiji pa vse do sodobnih modelov, kot jih poznajo države članice Nata, pa tudi druge vojaške strukture, v katerih je duhovna oskrba tako ali drugače organizirana (Kocjančič, 2021b).

1 ZGODOVINSKI RAZVOJ

Povezava med vojsko in religijo spremlja človeštvo od najzgodnejših dob. Najbolj prepoznaven izraz tega stičišča je vojaški duhovnik (kaplan) – tisti, ki v enotah skrbi za obrede, tolažbo, moralni razmislek in duhovno oporo. Duhovna oskrba se je navadno krepila tam, kjer so nastajale stalne vojaške strukture: vojska ni bila le sezonska četa, temveč trajna institucija, ki je potrebovala tudi trajno pastoralno skrb (Hassner, 2013).

Zgodnji primer take institucionalizacije zasledimo pri asirskem kralju Tiglat-Pileserju III. (8. stoletje pr. Kr.), pod čigar vladavino so duhovniki organizirano spremljali vojsko in skrbeli za verske potrebe vojakov. Podobne prakse najdemo v grškem svetu: Iliada omenja duhovnike in vidce, ki so z obredi in razlagami znamenj vplivali na odločitve vojskovodij. Pred bitkami so potekala žrtvovanja, s katerimi so iskali naklonjenost bogov, te geste pa so obenem krepile moralo. Tudi rimska vojska je uspeh razumela kot odvisen od božanske volje: v taborih so stali oltarji in svetišča, svečeniki so opazovali znamenja in poveljnikom sporočali, ali bogovi podpirajo njihov pohod. Religija je imela tako dvojno vlogo: zagotavljala je božansko naklonjenost in vzdrževala notranjo kohezijo ter pogum (Kocjančič, 2021b).

2 KRŠČANSTVO IN UVAJANJE DUHOVNE OSKRBE

Sprememba se zgodi v 4. stoletju, ko rimska država najprej prizna, nato pa sprejme krščanstvo. Kristjani postanejo prevladujoča skupnost, duhovniki pa se, sprva nesistematično, začnejo pojavljati tudi v enotah kot dušni pastirji. Cerkev mora na novo premisliti odnos do vojske: zgodnji ideal, da kristjan ne služi vojaške službe razen v obrambi nedolžnih, postopoma nadomesti učenje o pravični vojni (Avguštin), ki pod določenimi pogoji legitimira vojaško službo in tako utemelji potrebo po duhovnem spremljevalcu v enoti. Za prvi jasno dokumentirani primer stalne duhovniške službe v vojski, namenjene izključno pastoralni vojakov, velja pismo papeža Pelagija I. (556–561), ki za bizantinski garnizon v Centumcellaeju odredi posebnega duhovnika z diakonom in subdiakonom. V stoletjih zatem še ne moremo govoriti o kaplanstvu v današnjem pomenu: nekateri duhovniki spremljajo čete germanskih ljudstev, a hkrati tudi nosijo orožje. Zato se postopno uveljavi načelo, da duhovnik ne preliva krvi in ne sodeluje v boju. Pomemben mejnik je frankovski cerkveni zbor Concilium Germanicum (742), ki klerikom izrecno prepove nošenje orožja. Prepoved se v praksi utrjuje počasi, vendar oblikuje arhetip neoboroženega duhovnega spremljevalca. Četrty lateranski koncil (1215) prepoved sodelovanja klerikov v nasilju ponovno potrdi in poudari, da je njihovo poslanstvo pastoralno, ne bojevniško (Bergen, 2004).

Z zgodnjim novim vekom in vzponom stalnih armad se tako katoliške kot protestantske države zavestno odločijo za vključitev trajne duhovne oskrbe v vojaške strukture. Nastajajo organizirani sistemi vojaške duhovne oskrbe, določajo se naloge in odgovornosti ter načini sodelovanja z vojaškim poveljstvom. Tako se

izoblikujejo temelji sodobne, institucionalno urejene duhovne oskrbe oboroženih sil, katere poslanstvo je spremljati vojake v veri, skrbeti za njihov dušni blagor, krepiti moralni kompas skupnosti in prispevati k notranji povezanosti enot – vrednoti, ki je v vojni pogosto prav tako pomembna kot orožje (Kocjančič, 2021b; Muršič Klenar, 2024; O'Malley, 2009).

3 DUHOVNA OSKRBA POD HABSBUŠKIM ŽEZLOM IN V SLOVENSKEM PROSTORU

Ker je bil slovenski prostor več stoletij del habsburške monarhije, se je vojaška duhovna oskrba tukaj oblikovala znotraj njenih institucionalnih okvirov. Prve organizirane zasnove segajo v 16. stoletje, prelomnico pa prinese papeški breve iz leta 1643, ki cesarjevemu spovedniku podeli škofovska pooblastila nad vso vojsko v miru in vojni. Tako vojaška duhovščina prvič dobi jasen cerkvenopravni položaj. Naslednji pomemben korak je ustanovitev apostolskega vojaškega vikariata (1773): na čelu hierarhično urejenega kaplanstva je vojaški vikar, odgovoren za disciplino, pastoralne zadeve in usklajevanje z vojaškimi ter državnimi oblastmi (Šimac, 2014).

Monarhija kot večetnična in večkonfesionalna tvorba je morala zagotoviti oskrbo vsem uradno priznanim veroizpovedim. Tako leta 1758 uradno dovolijo pravoslavne kaplane v enotah Vojne krajine, leta 1779 pa še grkokatoliške (sprva v Galiciji). Poskusi vključevanja protestantskih pridigarjev v času Jožefovega tolerančnega patenta naletijo na odpor, vendar po letu 1832 prve evangeličanske pridigarje dodelijo enotam v lombardsko-beneškem kraljestvu. Cesarski ukaz leta 1860 sistematično določi prisotnost evangeličanskih pastorejv po garnizijah (augsburske in helvetske veroizpovedi). Po preureditvi cesarstva v dvojno monarhijo (1867) sledi leta 1868 tudi preureditev oboroženih sil in s tem tudi vojaške duhovne oskrbe, ko zakon kaplane dokončno uvrsti med vojaške častnike z vsemi častniškimi pravicami in jasno opredelitvijo kot nebojujoče se osebe. Po okupaciji Bosne in Hercegovine (1878) v vojsko vstopijo tudi muslimani, država pa uvede vojaške imame. Za judovske vojake uredba iz leta 1895 predvidi mobilizacijo vojaških rabinov iz rezerve v času vojne. Do začetka prve svetovne vojne monarhija vzpostavi najcelovitejši multikonfesionalni sistem duhovne oskrbe za vseh sedem priznanih skupnosti (Houlihan, 2015; Šimac, 2014).

Med kaplani so bili ves čas prisotni tudi možje iz slovenskih dežel. V 19. stoletju so »polkovni očetje« uživali veliko veljavo. Brez orožja, toda zelo pogumno so skrbeli za ranjene in umirajoče ter krepili moralo. Štajerec Frančišek Lavrenčič, kaplan pri mariborskem 47. pehotnem polku, se je v vojnah 1848–1849 tako izkazal, da mu je feldmaršal Radetzky pripel zlati duhovniški zaslužni križec. Kaplani so opravljali tudi naloge, ki presegajo ozko pastoralno poslanstvo: zaradi jezikovnega znanja so bili pomembni posredniki v večetničnih enotah. Kurat Janez Tomše je leta 1854 pri 16. pešpolku med Italijani, poveljstvom in približno tristo slovenskimi novinci deloval kot tolmač in tako zagotavljal disciplino ter razumevanje povelj (Šimac, 2014).

V dnevnih ukazih in odlikovanjih se do prve svetovne vojne pogosto pojavljajo slovenska imena. Prvi kaplan, padel v monarhiji, je bil Slovenec Valentin Rozman (avgust 1914), kar je simbolno znamenje, da so kaplani delili usodo vojakov. Po razpadu monarhije je Država SHS službo sprva ohranila: 2. novembra 1918 je Janez Klobovs postal vojaški superior, Hrvat dr. Ferdo Rožić pa vojaški vikar. Leta 1920 je zakonski odlok v Kraljevini SHS potrdil njihovo prisotnost, zakon iz leta 1929 pa jih je degradiral iz častnikov v civilne uslužbenke, podrejene nižjim oficirjem. Kljub oslabljeni avtoriteti so ostali moralni svetovalci poveljstva (Milkić, 2005; Šimac, 2014). Med drugo svetovno vojno so bili duhovniki prisotni v vseh formacijah – od partizanov do enot okupatorjev. Po vojni je nova oblast duhovno oskrbo v vojski prekinila in šele po razpadu Jugoslavije leta 1991 so nove države po zahodnih zgledih znova začele uvajati pastoralno oskrbo v oboroženih silah.

4 POGLED NAPREJ: IZZIVI SODOBNEGA ČASA

Vojaški vikariat Slovenske vojske, ustanovljen leta 2000, leta 2025 praznuje 25 let svojega delovanja. V tem času je vojaška duhovna oskrba pridobila institucionalno stabilnost, vzpostavila organizacijsko strukturo in se umestila kot prepoznaven element obrambnega sistema Republike Slovenije. Sodobna identiteta vojaške pastore v Sloveniji se ni oblikovala le na domačem terenu, temveč tudi skozi konkretne izkušnje mirovnih in stabilizacijskih misij v tujini (Kfor, Isaf, Unifil, EUTM Mali, Eufor Althea idr.), na katere so bili napoteni slovenski vojaki in vojakinje. Vojaški duhovniki in pastoralni asistenti, ki so jih spremljali, niso skrbeli le za liturgijo, temveč so marsikdaj delovali tudi kot kulturni posredniki, ki so poveljnikom in vojakom pomagali razumeti verske občutljivosti lokalnega prebivalstva, vzpostaviti odnose z verskimi voditelji na terenu ter preprečevati kulturna trenja, kar je v sodobnih operacijah pomemben element nekinetične stabilizacije (Muršič Klenar, 2024).

Pridobljene izkušnje so pokazale, da mora biti vojaška pastorela razumljena širše – kot element moralne odpornosti, kulturne inteligence in etične orientacije v spremenjenem varnostnem okolju. Spoznanje, pridobljeno na terenu in v praktičnih izkustvih, se sklada tudi z doktrino Nata (AJP-1), ki poudarja, da enota ne more vzdržati pritiska operacij brez moralne in duhovne kohezije, kar se v doktrinskih dokumentih opredeljuje kot moralna in duhovna vzdržljivost oziroma odpornost (*moral and spiritual resilience*), element, enakovreden psihološki, zdravstveni in logistični podpori v vojski (Grimell, 2024).

Nove tehnologije, kibernetško okolje, druge oblike bojevanja in predvsem drugačen profil vojaka – digitalna generacija, ki svet dojema in komunicira v njem drugače kot njihove predhodne generacije – odpirajo vprašanje, kako lahko vojaška duhovna oskrba še naprej učinkovito ohranja svoje poslanstvo. Prihodnji razvoj vojaške pastore ne bo mogoč brez iskanja novih načinov nagovora (kar se ponekod že izvaja z uporabo aplikacij), prisotnosti v digitalnih medijih, neformalnih stičnih točk ter brez subtilnejšega, vendar osebno zahtevnejšega spremljanja vojaka kot osebe, ne

le kot člana hierarhične strukture. Tovrstna vprašanja se pojavljajo v vseh oboroženih silah in tudi v Slovenski vojski, ki pa se ob tem spoprijema še z nekaterimi drugimi strateškimi vprašanji: kako razvijati kaplansko službo v smeri večkonfesionalnosti, kako jo umestiti po vzoru članic Nata, pa vse do vprašanja o celostnem holističnem modelu duhovne oskrbe, primerljivim z rešitvami v drugih oboroženih silah (Brekke in Tikhonov, 2016; Rosén, 2024; Van Dress, 2024).

Ob 25-letnici Vojaškega vikariata tako prispevki domačih in tujih avtorjev predvsem odpirajo razmislek o prihodnji vlogi duhovne oskrbe kot dela obrambnega sistema, ki ne skrbi le za strukturo in bojno pripravljenost, temveč tudi za notranjo, celostno obravnavo vojaka, glavne moči oboroženih sil.

5 PREGLED VSEBINE

Matjaž Muršič Klenar v članku *Duhovna oskrba v oboroženih silah v dobi avtentičnosti* umešča vojaško duhovno oskrbo v okvir postmoderne »dobe avtentičnosti« Charlesa Taylorja, ki jo zaznamujeta ekspresivni individualizem in nazorski pluralizem. V takem okolju se kaplanstvo ne more omejiti na pastoralno-zakramentalno razsežnost, temveč mora ponuditi celosten, individualiziran pristop. Vloga kaplana se zato širi: od sodelovanja v medicinsko-psihološki skrbi in kriznih intervencijah do svetovanja poveljniku o moralnih vprašanjih ter podpore družinam in veteranom.

Teodora Tea Ristevska in **Jelena Juvan** sta v članku *Krepitev vojaškega kaplanstva v Sloveniji: primerjalna analiza in priporočila štirih članic Nata* primerjali Vojaški vikariat Slovenske vojske z modeli v ZDA, na Hrvaškem, v Nemčiji in Združenem kraljestvu. Ugotavljata, da je Slovenija vzpostavila sodoben, sekularen sistem, utemeljen v nacionalni zakonodaji – tako se izogne odvisnosti od konkordatnih ureditev, značilnih za Hrvaško. Kljub jasnemu pravnemu okviru in visoki finančni preglednosti (primerljivo z ZDA in Nemčijo) pa v praksi ostaja vrzel v pluralizmu: oskrba je pretežno monokonfesionalna (katoliška in luteranska), muslimani in pravoslavni verniki pa imajo omejen dostop in financiranje.

Angelika Dörfler-Dierken in **Mats Nowak** v študiji *Vojaška duhovna oskrba v Sloveniji v luči vojaške duhovne oskrbe v drugih državah Zahodne Evrope* primerjata razvoj in integracijo kaplanstva v postsocialistični Sloveniji z dolgo uveljavljenimi sistemi zahodnoevropskih zaveznic. Slovenski model (od 2000) je polno integriran: kaplani so uslužbenci vojske, ki jih plačuje država, vendar sledijo dvojni hierarhiji – vojaški in cerkveni. Njihova vloga je bistvena pri etični vzgoji in spodbujanju liberalnega, k miru usmerjenega razumevanja vojaškega poklica; tako delujejo kot »graditelji mostov« med kulturami. Empirični podatki kažejo, da sistem ostaja strogo bikonfesionalen (katoliški in luteranski) in da ne vključuje drugih verskih ali svetovnonazorskih skupnosti, čeprav je družba pluralna. Dva glavna izziva sta pomanjkanje organiziranih struktur za mednarodno sodelovanje v Natu in zapletena trojna ekleziastična pripadnost katoliških kaplanov.

V članku *Poslanstvo Vojaškega muftijata na Ministrstvu za obrambo in v Oboroženih silah Bosne in Hercegovine* **Muhamed Okić** analizira začetke, organizacijo in strateške cilje Vojaškega muftijstva v obrambnem sistemu BiH. Glavna naloga je institucionalno zagotavljanje verske oskrbe muslimanskim pripadnikom, s čimer muftijstvo krepi njihovo moralno in duhovno integriteto za učinkovito opravljanje vojaških nalog. Avtor izpostavi, da islamski viri razumejo vojno izključno obrambno: vrednote miru, življenja in obrambe domovine so za vsakega muslimanskega vojaka zavezujoče. Poseben položaj muftijstva – neposredna komunikacija z ministrom za obrambo in sodelovanje v najvišjem vodstvu resorja – potrjuje evro-atlantsko usmeritev države ter spoštovanje verskih svoboščin v obrambnem sistemu.

Joseph Powell je prispeval članek »*Selassie je kaplan*«: kontekstualizacija rastafarijanskega duhovništva v britanskih oboroženih silah. V njem obravnava zgodovinsko in epistemološko pomembno odločitev britanskega ministrstva za obrambo za imenovanje prvega rastafarijanskega kaplana, ki naj podpira razmeroma številčno skupnost (več kot 1500 pripadnikov). Gre za prelomno priznanje duhovnosti, ki jo je britanska kolonialna oblast nekoč zatirala kot subverzivno. Avtor razčleni notranje in zunanje napetosti: protikolonialno jedro rastafarijanstva je v napetem odnosu do hierarhične vojaške službe, dodatna ovira pa je horizontalna organiziranost skupnosti brez osrednjega organa za ordinacijo oziroma akreditacijo kaplanov.

Dejan Okovič in **Mihael Plevnik** sta v članku *Upravljanje etičnosti in vloga vojaškega voditeljstva v Slovenski vojski* analizirala pravne in strateške dokumente, strokovno in znanstveno literaturo ter na sicer omejenih empiričnih podatkih, zbranih s polstrukturiranimi intervjuji med pripadniki Slovenske vojske, ki pa kljub temu dajejo vsaj ilustrativno sliko. Rezultati kažejo, da je etična infrastruktura v Slovenski vojski formalno vzpostavljena, vendar se etična načela v praksi uresničujejo le delno, predvsem zaradi pomanjkanja sistemskih spodbud, jasnih mehanizmov evalvacije in tudi zaradi neenotne implementacije Koncepta vojaškega voditeljstva v Slovenski vojski.

Literatura

1. Bartles-Smith, A., 2025. *Military Chaplains and Equivalent Religious Personnel under International Humanitarian Law*. *International Review of the Red Cross*, no. 928 (June).
2. Bergen, D. L., ur., 2004. *The Sword of the Lord: Military Chaplains from the First to the Twenty-First Century*. South Bend, IN: University of Notre Dame Press.
3. Brekke, T. in Tikhonov, V., ur., 2016. *Military Chaplaincy in an Era of Religious Pluralism: Military–Religious Nexus in Asia, Europe, and USA*. Delhi: Oxford University Press.
4. Grimell, J., 2024. *Understanding the Presence of Military Priests Conducting Military Soul Care in the Swedish Armed Forces: A Medical Sociological Perspective*. *Frontiers in Sociology*. DOI: 10.3389/fsoc.2024.1408067.
5. Hassner, R. E., 2013. *Religion in the Military Worldwide*. New York: Cambridge University Press.
6. Houlihan, P. J., 2015. *Catholicism and the Great War: Religion and Everyday Life in Germany and Austria-Hungary, 1914–1922*. Cambridge: Cambridge University Press.

7. Kocjančič, K., 2021a. *Med religijo in oboroženimi silami: vojaški duhovniki Slovenske vojske v luči civilno-vojaškega sodelovanja*. V: Marjan Malešič, ed. *Kriza, varnost, vojska: preplet teoretičnih in empiričnih spoznanj*, str. 165–181. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Kocjančič, K., 2021b. *Ne samo vez z Bogom: razvoj vloge in dolžnosti vojaških duhovnikov skozi zgodovino*. *Bogoslovni vestnik* 81(1): str. 103–113. DOI: 10.34291/bv2021/01/kocjancic.
9. Hierold, A. E., 1999. *Art. Militärseelsorge*. In: Joseph Listl, Heribert Schmitz, Hubert Müller, ed.: *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*. 2. grundlegend neubearb. Auflage. Regensburg: Pustet.
10. Liuski, T. in Ubani, M., 2020. *How is Military Chaplaincy in Europe Portrayed in European Scientific Journal Articles between 2000 and 2019? A Multidisciplinary Review*. *Religions* 11(10): 540. DOI: 10.3390/rel11100540.
11. Milkić, M., 2005. *Pravno regulisanje položaja vojnosvešteneške struke u Vojsci Kraljevine SHS/Jugoslavije*. *Vojnoistorijski glasnik*, št. 1–2, str. 136–146.
12. Muršič Klenar, M., 2024. *Formativni in komunitarni vidik molitve na mednarodnih operacijah in misijah*. *Edinost in dialog/Unity and Dialogue* 79(2): str. 135–147. DOI: 10.34291/Edinost/79/02/Mursic.
13. O'Malley, M., 2009. *An History of the Development of Catholic Military Chaplaincy in the United States of America*. Rome: Gregorian University.
14. Primc, L., 2025. *Religious and Spiritual Care in the Slovenian Armed Forces: A Scoping Literature Review*. *Bogoslovni vestnik* 85(1): str. 97–118. DOI: 10.34291/BV2025/01/Primc.
15. Ristevska, T. T., 2024. *European unity and security: from post-war integration to modern challenges in defense and governance*. *Journal of Law and Politics* 5(2): str. 113–129.
16. Rosén, C., 2024. *The Role of Military Chaplains in a Changing Religious Landscape: A Study of Military Chaplains' Experiences of Secularization and Pluralism in the Millennial Generation*. Bachelor's thesis, Stockholm University.
17. Šimac, M., 2014. *Vojaški duhovniki iz slovenskih dežel pod habsburškim žezlom*. V: *Acta Ecclesiastica Sloveniae* 36. Ljubljana: Teološka fakulteta.
18. Van Dress, V. R., 2015. *For Man and Country: Atheist Chaplains in the US Army?* Fort Leavenworth: US Army Command and General Staff College Press.

Razkritje (Disclaimer): Prispevek je nastal v okviru ciljnega raziskovalnega projekta V5-24003 Religiozna in duhovna oskrba za pripadnike Slovenske vojske v 21. stoletju, ki sta ga sofinancirala Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS) in Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.

E-pošta: miha.simac@teof.uni-lj.si

ORCID: 0000-0001-9035-3763

Doc. dr. Miha Šimac je po študiju zgodovine in teologije doktoriral iz cerkvene zgodovine na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani, na kateri akademsko deluje. Predhodno je pridobil tudi strokovni naziv arhivist. Je glavni in odgovorni urednik *Acte Ecclesiasticae Sloveniae* in član uredniškega odbora *Bogoslovnega vestnika*. Ukvarja se z raziskovanjem zgodovine Cerkve, njene vpetosti v družbo habsburške monarhije, predvsem pa z obdobjem prve svetovne vojne in z vojaško duhovščino.

Assist. Prof. Miha Šimac, PhD, after studying history and theology, earned his doctorate in church history at the Faculty of Theology of the University of Ljubljana, where he is an academic. He also previously obtained the professional title of archivist. He is the editor-in-chief of *Acte Ecclesiasticae Sloveniae* and a member of the editorial board of *Bogoslovni vestnik*. He researches the history of the Church and its integration into the society of the Habsburg Monarchy, with a particular focus on the period of World War I and the military clergy.

e-mail: miha.simac@teof.uni-lj.si

ORCID: 0000-0001-9035-3763

* Prispevki, objavljeni v *Sodobnih vojaških izzivih*, niso uradno stališče Slovenske vojske niti organov, iz katerih so avtorji prispevkov.

* Articles published in the *Contemporary Military Challenges* do not reflect the official viewpoint of the Slovenian Armed Forces nor the bodies in which the authors of articles are employed.